

УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ГОРИ В НАТУРА 2000 ЗОНИ В СМОЛЯНСКА ОБЛАСТ, БЪЛГАРИЯ

ФИНАЛЕН ОТЧЕТ, 2013

euronatur

Federal Ministry for the
Environment, Nature Conservation
and Nuclear Safety

Този проект се финансира от Министерството на околната среда, опазване на природата и ядрената безопасност на Германия със средства от Програмата за съвети и помощ в опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия. Надзора е осъществяван от Германската федерална агенция за опазване на природата (BfN) и Германската федерална агенция по околна среда (UBA). Съдържанието на тази публикация е отговорност на авторите.

euRONATUR

Устойчиво управление на гори в Натура 2000 зони в Смолянска област, България

Окончателен доклад

Август 2013

Проект номер: 380 01 266

Изготвен от
Анне Катрин Хайнрихс (ЕвроНатур)
Димитър Попов (Зелени Балкани)

Научен надзор: Д-р Аксел Симанк (Германска Федерална Агенция за
Опазване на природата, BfN)

Координация на проект: Катарина Ленц (Германска Федерална Агенция по околна
среда, UBA).

Фондация „ЕвроНатур“
Коншанцер Щрасе 22, 78315 Радолфцел, Германия
Тел: +49-7732-9272-0, Факс: +49-7732-9272-22

СНЦ „Зелени Балкани“
Ул. Скопие №1, гр. Пловдив 4004, България
Тел: +359-32626-977, Факс: +359-32635-921

Съдържание

1	Summary.....	5
2	Zusammenfassung.....	6
3	Предпоставки и контекст на проекта.....	8
3.1	Структури по управление на горите в България.....	8
3.2	Структури по опазване на природата в България	10
3.3	Натура 2000 и горите	11
3.4	Район на проекта.....	12
4	Цели на проекта	13
5	Изпълнение на проекта и резултати	14
5.1	Дейност 1: Адаптиране на дейностите в горскостопанските планове в Смолянски регион с целите на Натура 2000	14
5.1.1	Дейност 1.1: Среца с представители на ИАГ и МОСВ	14
5.1.2	Дейност 1.2: Разработване на критерии за избор на два ГСП, които да бъдат адаптирани с целите на Натура 2000.....	14
5.1.3	Дейност 1.3: Избор на два ГСП, които да бъдат адаптирани с целите на Натура 2000	15
5.1.4	Дейност 1.4: Тристранни срещи на екипа на проекта, представители на ДГС/ДЛС и фирмите изготвящи ГСП.....	16
5.1.5	Дейност 1.5: Преглед на избраните ГСП и изготвяне на доклади и препоръки за интегриране на целите на Натура 2000	17
5.1.6	Дейност 1.6: Представяне на изготвените доклади и препоръки	19
5.2	Дейност 2: Изграждане на местен капацитет за устойчиво управление на горите в Натура 2000 зоните	19
5.2.1	Дейност 2.1: Провеждане на регионална информационна среща за методите и начините на устойчиво управление на гори и горски ресурси в зони от НАТУРА 2000	19
5.2.2	Дейност 2.2: Обучение на горски стопани за разработване на проекти и използване на съществуващите финансови механизми за устойчиво управление на гори 20	
5.2.3	Дейност 2.3: Учебно пътуване в Германия с цел представяне опита в устойчиви горскостопански практики в Натура 2000 зони.....	21
5.2.4	Дейност 2.4: Въвеждане на обозначения за биотопните дървета.....	22
5.3	Дейност 3: Създаване на гражданска структура за управление на ТЗО „Циганско градище”	23

5.3.1	Дейност 3.1: Анализ на местните заинтересовани страни и изготвяне на детайлен списък с координати на техни представители.....	23
5.3.2	Дейност 3.2: Провеждане на индивидуални работни срещи с представители на местните заинтересовани страни	24
5.3.3	Дейност 3.3: Провеждане на процес за институционализиране на гражданска структура за управление на ТЗО «Циганско градище»	24
5.4	Дейност 4: Публичност на проекта	26
5.5	Дейност 5: Управление на проекта.....	28
6	Оценка на проекта и неговите резултатите от целевите групи	28
7	Оценка на проекта и неговите резултатите от изпълнителите.....	30
7.1	Подробна оценка на проектните резултати	30
7.1.1	Дейност 1: Адаптиране на дейностите в горскостопанските планове в Смолянски регион с целите на Натура 2000.....	30
7.1.2	Дейност 2: Изграждане на местен капацитет за устойчиво управление на горите в Натура 2000 зоните.....	31
7.1.3	Дейност 3: Създаване на гражданска структура за управление на ТЗО „Циганско градище”	31
8	Мерки за осигуряване на устойчивост на проекта.....	32
9	Снимки	34
10	Продукти на проекта	45
11	Допълнителна информация	45
12	Списък на съкращенията.....	46

1 Summary

Between September 2011 and August 2013 the project “Sustainable management of forests in Natura 2000 sites of the Smolyan region, Bulgaria” has been implemented with funds of the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety under the supervision of the German Federal Agency for Nature Conservation (BfN) and the German Federal Environment Agency (UBA). The project was jointly implemented by Green Balkans (Bulgaria) and EuroNatur (Germany).

The target area of the project, the Smolyan region, is situated in southern Bulgaria and encompasses the central parts of Rhodope Mountains. The region is part of the European Green Belt. As in other parts of the European Green Belt also in the Rhodopes the interaction between man and nature has not been intensive due to its location at the border to Greece. Therefore some of the most significant natural areas on European and global level have been preserved. The high natural value of the area is also reflected in a high number of Natura 2000 sites.

At the same time forestry is one of the main branches of economic activity in the region. The utilization of state-owned forests is based on Forestry Management Plans (FMP). According to the “Regulation on conditions and order for appropriate assessment of plans, programs and investment proposals related to the protected sites” all FMPs should be assessed concerning possible negative effects on Natura 2000 sites and their site-specific objectives. In practice this is not the case because most of the current FMPs have been developed, consulted and approved before the respective Regulation entered into force. That is why most of the FMPs are not synchronized with the aims of Natura 2000 so that the FMPs may actually lead to deterioration of the conservation status of forest habitats and to negative effects on certain species. Additionally, knowledge and understanding of Natura 2000 management and biodiversity conservation in the forestry sector of the region is currently not sufficient.

The main goal of the project was therefore to enable conservation and sustainable management of forests within Natura 2000 sites. In order to reach the project goal the following objectives were formulated:

1. To contribute to the synchronization of forestry practices with the conservation objectives of Natura 2000.
2. To contribute to the establishment of local capacity for the management of Natura 2000 sites.
3. To initiate a constructive dialogue and interaction among the stakeholders for the joint management of the Natura 2000 site Tsigansko gradishte.

The project included consultation, trainings, exchange of best practices, and development of a model approach as well as the implementation of practical measures on the ground. This complementary set of instruments turned out to be very valuable.

One of the most important contributions of the project is the developed model approach for the synchronization of FMPs with Natura 2000 conservation objectives. The approach was successfully implemented in two forestry units in Smolyan. This activity has pilot character for Bulgaria. The whole process was an ideal frame to bring together different stakeholders and to promote the importance of Natura 2000 and approaches for its implementation in the forestry sector.

The exchange of experiences between different administrative levels as well as the knowledge transfer about sustainable forestry practices which was initiated in the frame of workshops, trainings and a study tour to Germany deepened the knowledge about possibilities how to sustainably manage forests with a focus on the specific requirements of Natura 2000.

The project also facilitated a process to build local capacities for the management of Natura 2000 areas. By the example of the Site of Community Interest (SCI) Tsigansko gradishte it was demonstrated how a citizens' group bringing together relevant stakeholders can be established to support Natura 2000 management. Within this process the local population was informed about Natura 2000 and its objectives. This substantially contributed to higher acceptance and trust towards Natura 2000 and will lead to an active involvement of the local population in Natura 2000 management.

All project results have been compiled and partly edited as brochures to make them available beyond the region of Smolyan. All products and presentations are available on the project website under http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/

2 Zusammenfassung

Das Projekt „Nachhaltiges Management von Wäldern in Natura 2000 Gebieten in der Region Smolyan, Bulgarien“ wurde im Zeitraum September 2011 bis August 2013 gemeinsam von Green Balkans (Bulgarien) und EuroNatur (Deutschland) umgesetzt. Das Projekt wurde durch das Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit mit Mitteln des Beratungshilfeprogramms für den Umweltschutz in den Staaten Mittel- und Osteuropas, des Kaukasus und Zentralasiens gefördert. Die fachliche Betreuung erfolgte durch das Umweltbundesamt (UBA) und das Bundesamt für Naturschutz (BfN).

Das Projektgebiet, die Region Smolyan, liegt im Süden Bulgariens im zentralen Teil der Rhodopen. Die Region ist Teil des Europäischen Grünen Bandes. Wie in anderen Teilen des Grünen Bandes Europa war aufgrund der Lage an der Grenze zu Griechenland auch in den Rhodopen zu Zeiten des Eisernen Vorhangs die Nutzungsintensität sehr gering. Daher wurden hier weitestgehend naturnahe und unzerschnittene Lebensräume erhalten. Die hohe ökologische Bedeutung zeigt sich auch in einer großen Anzahl an Natura 2000 Gebieten.

Die Forstwirtschaft ist einer der bedeutendsten Industriezweige in der Region. Die Nutzung der staatlichen Wälder erfolgt auf der Grundlage von sogenannten Waldbewirtschaftungsplänen. Entsprechend der "Regulation on conditions and order for appropriate assessment of plans, programs and investment proposals related to the protected sites" ist eine Bewertung der Waldbewirtschaftungspläne hinsichtlich möglicher

negativer Einflüsse auf Natura 2000 Gebiete und ihrer spezifischen Schutzziele vorgesehen. In der Praxis erfolgt eine entsprechende Prüfung jedoch zumeist nicht, da ein Großteil der Waldbewirtschaftungspläne vor dem Inkrafttreten der Verordnung erstellt, abgestimmt und genehmigt wurde. Dementsprechend ist derzeit der überwiegende Teil der Waldbewirtschaftungspläne nicht mit den Zielen und Vorgaben von Natura 2000 synchronisiert. Zudem ist das Wissen und Verständnis über Natura 2000 Management und die Bedeutung der biologischen Vielfalt im Forstsektor der Region bislang unzureichend. Daraus können sich Beeinträchtigungen des Erhaltungszustandes von Waldlebensräumen sowie einzelner Arten ergeben.

Das Projekt zielte daher darauf ab zum Erhalt und zur nachhaltigen Nutzung von Wäldern in Natura 2000 Gebieten in der Region Smolyan beizutragen. Die folgenden Projektziele wurden formuliert:

1. Das Projekt leistet einen Beitrag zur Synchronisierung der forstlichen Praxis mit den Schutzzielen von Natura 2000.
2. Das Projekt trägt zum Aufbau von Kapazitäten für das Management von Natura 2000 Gebieten auf lokaler Ebene bei.
3. Das Projekt initiiert einen konstruktiven Dialog und die Interaktion zwischen relevanten Entscheidungsträgern für das gemeinsame Management des Natura 2000 Gebietes Tsigansko gradishte.

Das Projekt umfasste Beratung, Trainings, Austausch von Best Practice Beispielen, die Entwicklung eines Modellansatzes sowie die Umsetzung praktischer Maßnahmen im Gelände. Die Kombination verschiedener komplementärer Ansätze erwies sich als eine wertvolle Herangehensweise.

Der wichtigste Beitrag des Projektes ist der entwickelte Modellansatz zur Synchronisierung der Waldbewirtschaftungspläne mit den Schutzzielen von Natura 2000. Dieser Ansatz wurde in zwei Forstbetrieben in der Region Smolyan bereits erfolgreich erprobt. Die Aktivität besitzt Pilotcharakter für Bulgarien. Der gesamte Prozess war zudem ein idealer Rahmen, um Entscheidungsträger zusammenzubringen und das Verständnis über die Bedeutung von Natura 2000 zu fördern sowie praktische Umsetzungsansätze im Forstsektor zu aufzuzeigen.

Der Erfahrungsaustausch zwischen verschiedenen Verwaltungsebenen und der Wissenstransfer über praktische Methoden zur nachhaltigen Waldbewirtschaftung wurden im Rahmen von Trainings, Workshops und einer Studienreise nach Deutschland initiiert. Hierdurch vertiefte sich das Wissen der Entscheidungsträger und Forstbeamten über verschiedene Möglichkeiten der nachhaltigen Waldbewirtschaftung mit einem Fokus auf die spezifischen Anforderungen von Natura 2000.

Darüber hinaus ermöglichte das Projekt einen Prozess zum Aufbau von Kapazitäten für das Natura 2000 Management auf lokaler Ebene. Am Beispiel des Gebietes von gemeinschaftlicher Bedeutung Tsigansko Gradishte wurde demonstriert, wie eine Bürgerinitiative verschiedener Akteure zum Management eines Natura 2000 Gebietes etabliert werden kann. Innerhalb des gesamten Prozess wurde die lokale Bevölkerung umfassend über die Natura 2000 Zielsetzungen informiert. Dies trug wesentlich zu einer

verbesserten Akzeptanz und Vertrauen in Natura 2000 bei und führt zu einer aktiven Beteiligung der Bevölkerung am Natura 2000 Management.

Die wichtigsten Projektergebnisse wurden als Broschüre aufbereitet, um sie auch über das Projektgebiet hinaus nutzbar zu machen. Alle im Rahmen des Projektes entstandenen Materialien sind auf der Projektwebsite verfügbar unter http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/.

3 Предпоставки и контекст на проекта

От 1 януари 2007 г. Република България е член на Европейския Съюз (ЕС). Поради тази причина България е поела ангажименти да хармонизира националното си законодателство с това на ЕС. Това се отнася и до изграждането и поддържането на екологичната мрежа Натура 2000. Мрежата Натура 2000 се състои от защитени зони обявени в съответствие с Директивата за местообитанията¹ (Територии от значение за общността, ТЗО) и защитени зони в съответствие с Директивата за птиците² (Специални защитени зони, СЗЗ). С приемането на Закона за биологичното разнообразие в България през 2002 г. и поправките през 2007 г., Директивите на ЕС за птиците и за местообитанията са въведени в българското законодателство.

Горите покриват около една трета от територията на страната и поради тази причина са от голяма значение за изпълнението на Натура 2000 в България. Понастоящем горите се стопанисват в съответствие със Закона за горите. Този закон определя условията свързани със собствеността и управлението, както и възпроизводството, ползванията и опазването на горите в Република България.

3.1 Структури по управление на горите в България

Всички институции, които отговарят за стопанисването на държавните гори в България (Държавния горски фонд) са част от Министерството на земеделието и храните (виж фиг. 1). Изпълнителната агенция по горите (ИАГ) и Регионалните дирекции по горите (РДГ) по места изпълняват контролни функции. Основната им цел е изпълнение на Закона за горите, пр. контрол и превенция на нелегални сечи и лов, както и да съгласуват проекти, които включват дейности в горите като например инфраструктурни проекти. Държавните горски предприятия (ДГП), Държавните горски стопанства (ДГС) и Държавните ловни стопанства (ДЛС) са отговорни за стопанисването на Държавния горски фонд. В страната функционират шест Държавни горски предприятия на териториален принцип. Всички те, както и ДГС и ДЛС са държавни фирми,

---

¹ Директива 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна
(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:02:31992L0043:BG:PDF>)

² Директива 2009/147/ЕО на ЕП и Съвета относно опазването на дивите птици
(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:020:0007:0025:BG:PDF>)

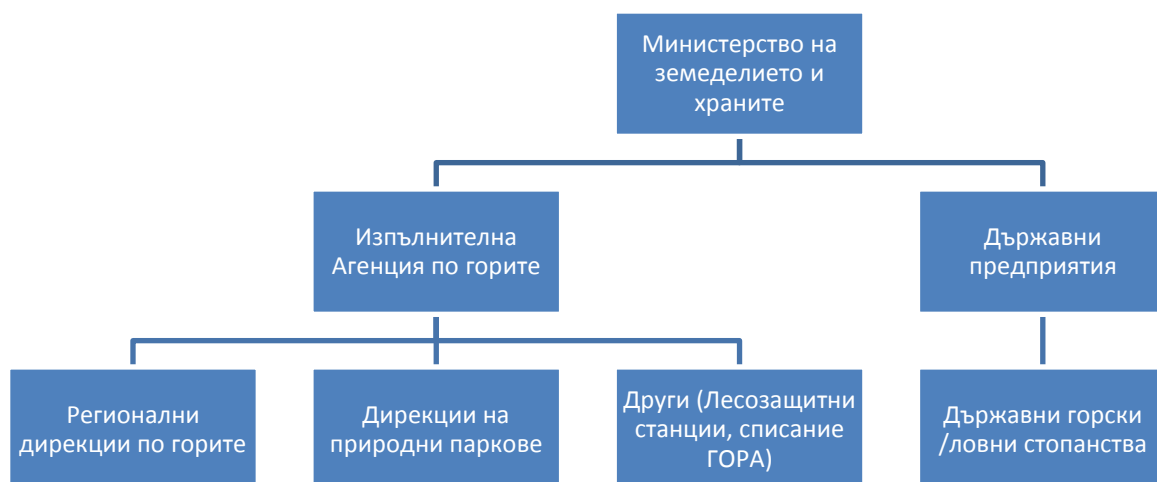

регистрирани в съответствие с Търговския закон. Дирекциите на природните паркове са отговорни за управлението на единадесетте природни парка в България.

Горите, които са част от Държавния горски фонд се стопанисват и ползват в съответствие с горскостопански планове (ГСП), докато така наречените горскостопански програми се изготвят за частните гори и тези, стопанисвани от кооперации. ГСП се изготвят за период от десет години. На петата година е възможно да се направи ревизия в планираните дейности. За всяка година се изготвят годишни планове, които се изпълняват след съгласуване с отговорната Регионална инспекция по околна среда и води (РИОСВ). РДГ и ДЛС са отговорни за изпълнението на ГСП. РДГ изпълняват контролни функции по отношение правилното изпълнение на ГСП.

ГСП се изготвят от частни фирми след процедури за избор в съответствие със Закона за обществените поръчки, провеждани от ИАГ. В процеса на изготвяне на ГСП се свикват лесоустройствени съвещания. Тяхната функция е преглед и одобрение на проекта на ГСП. Обикновено в състава им влизат представители на различни институции и заинтересовани страни като РДГ, РИОСВ, общини, пожарна служба, областни администрации и др. Председател на тези съвещания обикновено е представител на ИАГ. Според обхвата и особеностите на ГСП състава може да е различен. Всички членове на тези съвещания представят свои становища по отношение на проекта на ГСП и в случаи, че се налагат промени или доработки, те се отразяват в окончателния вариант на плана. ГСП се одобряват официално от ИАГ след консултации със съответните министерства и ведомства (Министерство на околната среда и водите (МОСВ), пожарна, местни общини и др.), които предоставят свои становища на заседание на Експертния технико-икономически съвет (ЕТИС). ЕТИС към ИАГ е експертна структура, която преглежда ГСП на база специфични горскостопански въпроси.

Фиг. 1: Организационна структура на горската администрация в България

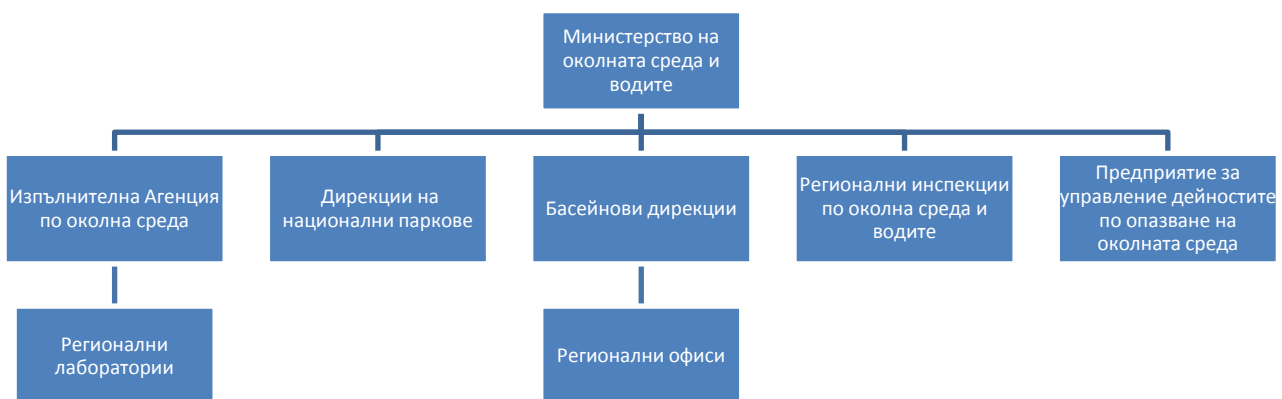
3.2 Структури по опазване на природата в България

Опазването на природата в България попада в задълженията на Министерството на околната среда и водите (МОСВ). В структурата си МОСВ включва няколко институции (виж фиг. 2).

Шестнадесетте Регионални инспекции по околна среда и води (РИОСВ) изпълняват контролни функции по отношение законодателството в сферата на опазване на околната среда в рамките на техния териториален обхват. РИОСВ са компетентен орган по отношение извършването на Оценка на съвместимост (ОС) и Оценка въздействието върху околната среда (ОВОС) за инвестиционни предложения на тяхната територия. За инвестиционни предложения, които попадат на територията на повече от една РИОСВ, компетентен орган по ОВОС и ОС е МОСВ.

Басейновите дирекции (БД) и техните регионални офиси изпълняват контролни функции по отношение прилагането на Закона за водите (Рамкова Директива за водите на ЕС³) и всички въпроси по отношение ползването на водите. Трите Дирекции на национални паркове (ДНП) са отговорни за управлението на Националните Паркове – Рила, Пирин и Централен Балкан. Изпълнителната Агенция по околна среда (ИАОС) и нейните регионални лаборатории изпълняват функции по мониторинг компонентите на околната среда. Изпълняват дейността си в тяхно сътрудничество с други институции. Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС) е държавна организация, финансираща проекти в сферата на опазване на околната среда. По-голямата част от тези проекти са свързани с управление на отпадъците и водите, но се финансират и проекти свързани с опазване на биоразнообразието. Средствата се набавят от държавни такси, данъци и глоби.

Фиг. 2: Организационна структура на държавната администрация по опазване на природата в България

³ Директива 2000/60/ЕО на Европейския Парламент и Съвета от 23 октомври 2000 за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:06:32000L0060:BG:PDF>)

3.3 Натура 2000 и горите

Прилагането на Натура 2000 в България попада в компетенциите на МОСВ и неговите структури. Дирекция „Национална служба за защита на природата“ в МОСВ е отговорна за изпълнението на Натура 2000. МОСВ е отговорно също така за контрола по изготвянето на Оценки за съвместимост в съответствие с чл. 6 (3) и (4) от Директивата за местообитанията; изготвянето на планове за управление в съответствие с чл. 6 (3) от Директивата за местообитанията и изпълнението на нужните природозащитни мерки за местообитания и видове. В България все още за защитените зони по Директивата за местообитанията (ТЗО) няма издадени заповеди за обявяването им, поради което все още техните режими не са уточнени.

МОСВ наскоро приключи голям проект за картиране на местообитанията и видовете в Натура 2000 с цел изпълнение задълженията по чл. 11 от Директивата за местообитанията за подробно картиране на местообитанията в Приложение I и определяне на природозащитното състояние на видовете от Приложение II. В момента се изготвя Национална Приоритетна рамка за действие (ПРД) по Натура 2000 в рамките на друг проект на МОСВ. Целта е да се очертаят приоритетите за изпълнение в Натура 2000 в следващите шест години.

По отношение на горите в Натура 2000 зоните, към момента ГСП са водещите документи, които трябва да осигурят съгласуваност между управлението на горите и целите на Натура 2000 зоните. Към момента годишните планове-извадки от ГСП на всички ДГС в страната са обект на одобрение от съответната РИОСВ. РИОСВ оценява възможните негативни въздействия и решава дали е нужно изготвянето на Оценка за съвместимост. ОС е оценка на потенциалните ефекти от даден план сам по себе си или в комбинация с други планове и/или проекти върху една или повече Натура 2000 зони. ОС е изискване на чл. 6 (3) и (4) от Директивата за местообитанията. Резултатите от ОС трябва да се съгласуват с РИОСВ като компетентен орган. Окончателно решение дали плана и/или проекта, сам по себе си или в комбинация с други планове/проекти, ще има въздействие върху целостта на Натура 2000 зоните е нужно преди окончателното му одобрение.

ОС в България се процедира чрез „Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони“, която е в сила от 11 септември 2007 г. В съответствие с Наредбата, ОС се изготвя за планове, проекти, програми и инвестиционни предложения, които не са директно свързани или нужни за управлението на защитената зона от Натура 2000, но е вероятно да окажат значителен ефект върху нея.

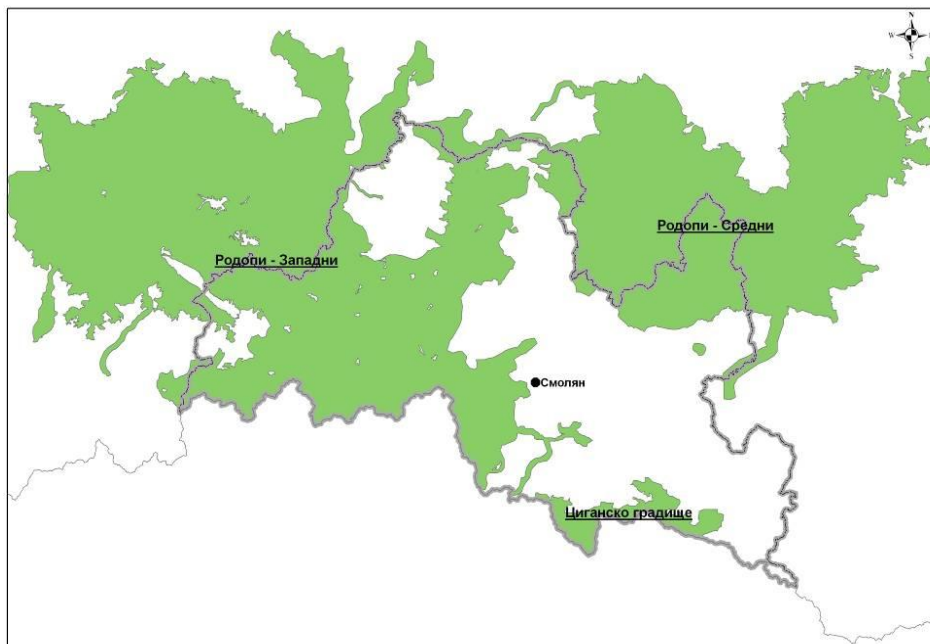
Съответно за всички ГСП трябва да се изготвя ОС. На практика това не се случва защото повечето от действащите ГСП са били изготвени, съгласувани и одобрени преди горе-цитираната Наредба да бъде приета. Към момент ГСП не са синхронизирани с целите на Натура 2000, поради което те може да доведат до влошаване на природозащитното състояние на горските типове местообитания и определени видове. В допълнение, знанията и разбирането за управлението на

Натура 2000 и опазването на биоразнообразието към момента не е достатъчно сред служителите в горския сектор в региона.

3.4 Район на проекта

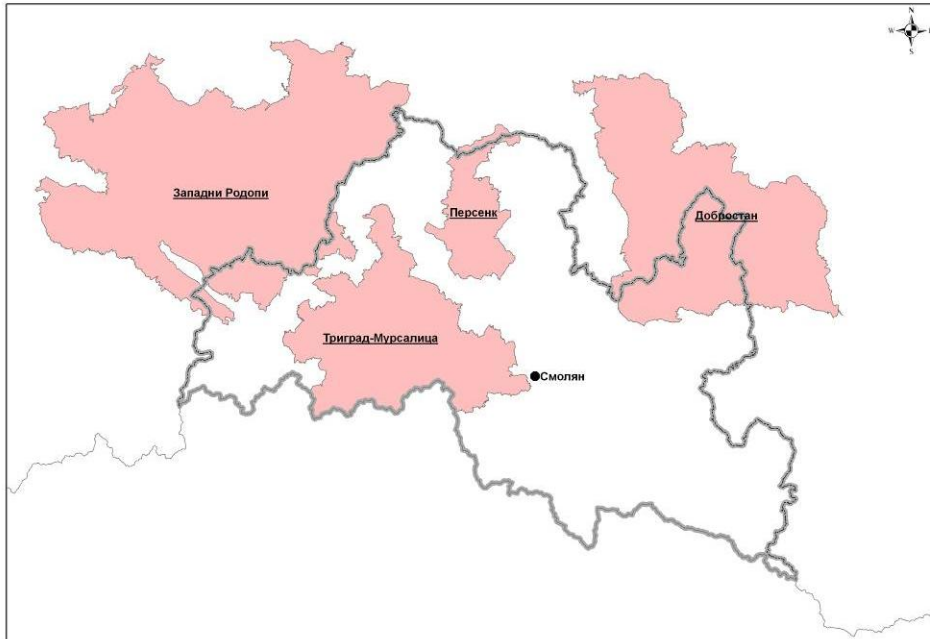
Целевият район на проекта, Смолянска област, е разположен в южна България и обхваща централните части на най-старата планинска верига на Балканския полуостров – Родопите. Районът е част от инициативата Европейски Зелен Пояс. Европейския Зелен Пояс е разположен по протежение на бившата «Желязна завеса», която разделяше Европа на източен и западен блок в продължение на почти 40 години. Граничните райони са съхранили природни местообитания, които са осигурили опазването на много защитени видове, поради което се е оформила екологична мрежа и добре съхранен ландшафт. Европейският Зелен Пояс е разделен на четири региона, като Родопите попадат в най-южния – Балканския Зелен Пояс.

Както и в други части на Европейския Зелен Пояс така и в Родопите, взаимодействието между човека и природата не е било много интензивно поради разположението на границата с Гърция. Регионът е бил строго охраняван и човешкия достъп е бил ограничен до 1990 г. Ето защо са се съхранили някои от най-значимите природни територии на европейско и световно ниво. Високата природна стойност на района е причина и за големия брой защитени зони от Натура 2000. В проектната територия попадат части от четири Натура 2000 зони: ТЗО „Родопи-Средни“ (BG0001031) и ТЗО „Родопи-Западни“ (BG0001030 – най-голямата ТЗО в България), СЗЗ „Персенк“ (BG0002105) и СЗЗ „Добростан“ (BG0002073). В допълнение две зони са разположени изцяло в Смолянска област: ТЗО „Циганско градище“ (BG0000372) и СЗЗ „Триград-Мурсалица“ (BG0002113) (виж фиг. 3 и фиг. 4).

Фиг. 3: Карта на ТЗО в Смолянска област

Фиг. 4: Карта на СЗЗ в Смолянска област

4 Цели на проекта

Основната цел на проекта беше да се осигури опазване и устойчиво управление на горите в зоните от Натура 2000 в България с фокус върху Смолянска област. По време на изпълнението на проекта беше изготвен пилотен модел за устойчиво управление на гори в съответствие с целите на Натура 2000, който да е приложим и за другите области в България.

С цел достигане на тази цел бяха формулирани следните подцели на проекта:

- Да допринесе за синхронизиране на горскостопанските практики с предмета и целите на опазване на Натура 2000 зоните.
- Да допринесе за изграждане на местен капацитет за управление на зони от НАТУРА 2000.
- Да постави начало на конструктивен диалог и взаимодействие между заинтересованите страни в посока съвместно управление на защитена зона "Циганско градище".

5 Изпълнение на проекта и резултати

Действията по проекта бяха структурирани по дейности. Първите три бяха технически, свързани с целите на проекта, докато останалите две включваха публичност и управление като неразделни част от проекта. Всяка дейност се състои от под-дейности.

5.1 Дейност 1: Адаптиране на дейностите в горскостопанските планове в Смолянски регион с целите на Натура 2000

5.1.1 Дейност 1.1: Среца с представители на ИАГ и МОСВ

Тази дейност целеше осигуряване на подкрепа за проекта от официалния орган по управление на горите в България – ИАГ, както и от МОСВ. Сътрудничеството с МОСВ и ИАГ беше стартирано по време на подготовката на проекта. Проведена беше среща за представяне на проектната идея. Подкрепата от двете институции беше потвърдена с писма за подкрепа.

След началото на проекта беше проведена среща с представители на ИАГ и МОСВ на 5 октомври 2011 г. с цел представяне на одобрения проект и обсъждане на проектните дейности. ИАГ даде препоръки за по-тясно сътрудничество с ДГС в Смолянска област. Специално значение беше обърнато на дейност 1 и пилотния ѝ характер. Тази дейност се счита за полезен модел и ценен подход в обединяването на горското стопанство и опазването на природата.

5.1.2 Дейност 1.2: Разработване на критерии за избор на два ГСП, които да бъдат адаптирани с целите на Натура 2000

Външен експерт по местообитания от Натура 2000 и горско стопанство беше нает за изпълнението на тази дейност – инж. Добромира Петрова. Тя е един от водещите експерти по горски типове местообитания и съавтор на „Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България“. Главната задача пред нея беше да изготви критерии за избор на два ГСП, които да бъдат синхронизирани с целите на Натура 2000 и да предостави допълнителна експертна помощ на екипа на проекта. Критериите за избор, които бяха изготвени са следните:

1. ДГС да бъде в процес на изготвяне на нов ГСП.

Този критерий се отчита с най-голяма тежест защото изпълнява основната цел на дейността по синхронизиране на ГСП с природозащитните цели на зоните от Натура 2000. От изключителна важност е процеса по определяне на горските типове местообитания по отдели на ДГС да започне от началото на планиране на горскостопанските мероприятия.

2. Част от територията на ДГС да попада в Натура 2000 зона, като прага е най-малко 15% от площта на ДГС да бъде в Натура 2000 зона.

Не е задължително цялата площ на ДГС да попада в границите на Натура 2000 зона. Мерки за стопанисване на горите ще бъдат изготвени за всички типове горски природни местообитания, обект на опазване без значение дали са в

границите или извън защитените зони. С това се цели постигане на устойчиво стопанисване на гори не само в зоните от Натура 2000, но и в съседните им територии.

3. Наличие на различни видове собственост в границите на ДГС.

Този критерии следва препоръките на ИАГ и МОСВ. По закон в момента инвентаризациите на горите се финансират от държавата за цялата територия на горското стопанство без значение от собствеността. Планирането на горскостопанските дейности в горите, които не са държавна собственост се заплаща от собствениците. В повечето случаи планирането в недържавните гори не взема в предвид изискванията за устойчиво стопанисване. Проектът целеше да запълни този пропуск и да осигури планиране на устойчиви горскостопански дейности без значение от собствеността.

5.1.3 Дейност 1.3: Избор на два ГСП, които да бъдат адаптирани с целите на Натура 2000

Процесът започна с посещение на проектната територия и среща с директора и експерти от РДГ Смолян. Обсъдено беше в какъв процес на изпълнение са ГСП на стопанствата в региона и целите на проекта, както и подхода, който ще се следва. В допълнение беше проведена среща и с директора на Южноцентрално държавно предприятие (ЮЦДП). И на двете срещи проектът беше високо оценен. Подходът за синхронизиране на горскостопанските дейности с природозащитните цели на Натура 2000 от самото начало на процеса на планиране беше определен като най-подходящия с цел постигане на хармонизация на горското стопанство с природозащитните цели.

На база изготвените критерии по дейност 1.2, комисия избра два ГСП в Смолянска област, за които да се извърши процес по синхронизация: ДГС Михалково и ДЛС Извора-Девин. Комисията се събра на 17 октомври 2011 г. в София в следния състав: Димитър Попов (ръководител на проекта, Зелени Балкани), Даниела Попова-Тодорова (координатор на проекта, Зелени Балкани), Добромира Петрова (външен експерт по гори и местообитания от Натура 2000) и Емил Комитов (представител на РДГ Смолян).

И двете стопанства отговарят на трите критерия за избор:

1. ДГС Михалково е в процес на горска инвентаризация, която е първата фаза в изготвяне на ГСП. ДЛС Извора-Девин е в процес на изготвяне на задание за ГСП.
2. Двете стопанства са разположени в границите на ТЗО Родопи-Западни (BG0001030): ДЛС Извора-Девин почти изцяло (над 90% от площта) и ДГС Михалково около 20% от площта. В случая с ДГС Михалково беше следван подхода за възприемане на устойчиви горскостопански практики в съседните територии на Натура 2000 зоните, с цел постигане на устойчиви горскостопански практики и извън границите на Натура 2000 зоните.
3. Собствеността и в двете стопанства е разнородна и включва държавна, общинска и частна. Дяловете в ДГС Михалково са: 87% държавни гори, 8%

общински и 5% частни. ДЛС Извора-Девин се състои от 96% държавни гори, 1% общински и 3% частни гори.

5.1.4 Дейност 1.4: Тристранни срещи на екипа на проекта, представители на ДГС/ДЛС и фирмите изготвящи ГСП

След избора на целевите горски стопанства, в които да се проведе процеса по синхронизиране на горското стопанство с целите на Натура 2000, бяха проведени серия от тристранни срещи. Целта на срещите беше изясняване на въпроси, свързани с разработването на ГСП и изискванията на Натура 2000 като определяне на типове горски местообитания, благоприятно природозащитно състояние (БПС) и мерки за достигане и поддържане на БПС. На срещите присъстваха представители на горските стопанства, външните консултанти към проекта и фирмата, която е била избрана да изготвя двата ГСП – Аико 1991 НТ. Постигнато беше съгласие след завършване на полевите инвентаризации данните да се предоставят на външния консултант, нает от Зелени Балкани (д-р Станислав Лазаров, Форест Арт ЕООД). Неговите задачи бяха: 1. да провери дали типовете горски местообитания включени в Приложение I на Закона за биоразнообразието и Директивата за местообитанията са определени правилно и 2. да оцени и провери типовете горски местообитания на терен и да изготви препоръки за горскостопанските дейности за отделните местообитания и горски отдели.

Важен успех беше постигнат на тристранна среща през октомври 2011 г. с експерта изготвящ заданието за ГСП на ДЛС Извора-Девин (инж. Богдан Богданов). Заданията за ГСП са от изключителна важност, защото описват задължителното съдържание на плана. Съответната наредба описва минималните изисквания за съдържанието им. Всякакви допълнителни изисквания за един ГСП (като например санитарно-охранителни зони, археологически находища, др.) могат да бъдат добавени към заданието.

В заданието на ДЛС Извора-Девин беше включено като допълнително задължение описание на горските типове местообитания по отдели. Тази добавка беше съгласувана и одобрена на ЕТИС към ИАГ на 16 декември 2011 г.

Постигната беше и добавена стойност след като инж. Богдан Богданов, след изготвянето на заданието за ДЛС Извора-Девин, включи допълнителните изисквания за таксономичен опис и кодове на горските местообитанията и в заданията на други ДГС (ДГС Ивайловград и ДГС Тополовград). По този начин беше постигнато мултиплициране на резултатите от проекта извън териториалния му обхват. Инж. Богдан Богданов е част от неофициална група експерти, които участват активно в голяма част от дейностите по изготвяне на ГСП в България. Осигуряване на неговата подкрепа беше голям успех за проекта защото е високо уважаван в горския сектор. Ако експерти като него са убедени в ползите от Натура 2000 тяхната преценка би довела до голяма промяна в начина на мислене на целия горски сектор. През 2007 г. именно горския сектор се противопостави активно на одобрението на екологичната мрежа Натура 2000 от правителството на България. Проекти като настоящия могат да имат голямо въздействие и да допринесат до възприемане на Натура 2000 като възможност за устойчиво управление на горите, а не като спънка за сектора.

5.1.5 Дейност 1.5: Преглед на избраните ГСП и изготвяне на доклади и препоръки за интегриране на целите на Натура 2000

ДГС Михалково

ГСП за ДГС Михалково е изготвен и одобрен. Докладът по отношение синхронизирането с природозащитните цели на Натура 2000 е неразделна част от ГСП. Извършено е определяне на типове горски местообитания в съответствие с Директивата за местообитанията на база полевите инвентаризации и определителя „Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България“⁴.

Докладът за синхронизирането с природозащитните цели на Натура 2000 съдържа следната информация и препоръки:

- Обща информация за защитените зони от Натура 2000 на територията на ДГС (ТЗО Родопи-Западни, СЗЗ Персенк, СЗЗ Триград-Мурсалица).
- За всеки от определените типове горски местообитания е определено БПС на база комплекс от параметри както следва:
  - 91CA Рило-Родопски и Старопланински бялборови гори – в БПС;
  - 9410 Ацидофилни гори от *Picea* в планинския до алпийския пояс (*Vaccino-Piceetea*) - в БПС;
  - *9530 Суб-средиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор (42.66 Гори от бор на Палас) – в неблагоприятно природозащитно състояние на база параметри склопеност/пълнота и възрастова структура;
  - 91BA Мизийски гори от обикновена ела - в БПС;
  - 9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum* – в неблагоприятно природозащитно състояние на база параметър възрастова структура;
  - 9170 Дъбово-габъррови гори от типа *Galio-Carpinetum* – в неблагоприятно природозащитно състояние на база параметър възрастова структура.
- За всеки от определените типове горски местообитания са планирани специфични мерки по отдели и подотдели.
- Гори във фаза на старост с различна площ са отделили за всеки тип горско местообитание – от 10% до 23% за всеки тип местообитание. Само за местообитание *9530 Суб-средиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор (42.66 Гори от бор на Палас) този процент е 100% поради неблагоприятно природозащитно състояние и факта, че площта на местообитанието е само 7,2 ха.

Процесът по официалното съгласуване на ГСП на ДГС Михалково е приключил. Предписанията и препоръките на външния експерт са представени на второто

---

⁴ Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./ 2009. Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, ВВФ и Зелени Балкани. (http://awsassets.panda.org/downloads/manual_habitats_natura2000_bg2008.pdf)

лесоустройствено съвещание през август 2012 г. Основните препоръки са свързани с различните видове сечи, особено за широколистните гори (букови и дъбови), с цел създаване на по-естествена структура на горите: разнообразие в гъстотата, възрастта, склопеността и др. Предложенията са подкрепени и включени в ГСП. Коригирания ГСП е съгласуван от ЕТИС към ИАГ и одобрен официално.

ДЛС Извора-Девин

Процесът в ДЛС Извора-Девин започна по-късно от този в ДГС Михалково. Първото лесоустройствено съвещание се проведе през юни 2012. Полевите инвентаризации бяха завършени през октомври 2012 г. Данните от тези инвентаризации бяха предоставени в електронен вид към външния експерт. Проектът на ГСП е изготвен и доклад за синхронизирането с природозащитните цели на Натура 2000 е приложен към него.

Докладът за синхронизирането с природозащитните цели на Натура 2000 съдържа следната информация и препоръки:

- Обща информация за защитените зони от Натура 2000 на територията на ДЛС (ТЗО Родопи-Западни и СЗЗ Западни Родопи).
- За всеки от определените типове горски местообитания е определено БПС на база комплекс от параметри както следва:
  - 91CA Рило-Родопски и Старопланински бялборови гори – в БПС;
  - 9410 Ацидофилни гори от *Picea* в планинския до алпийския пояс (*Vaccino-Piceetea*) - в БПС;
  - *9530 Суб-средиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор (42.66 Гори от бор на Палас) – в БПС;
  - 91BA Мизийски гори от обикновена ела - в БПС;
  - 9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum* – в БПС;
  - 9170 Дъбово-габърови гори от типа *Galio-Carpinetum* – в неблагоприятно природозащитно състояние на база параметър възрастова структура.
- За всеки от определените типове горски местообитания са планирани специфични мерки по отдели и подотдели.
- Гори във фаза на старост с различна площ са отделили за всеки тип горско местообитание – от 10% до 37 % за всеки тип местообитание.

В сравнение с ДГС Михалково състоянието на горските типове местообитания в ДЛС Извора-Девин е по-добро, като само един тип е в неблагоприятно природозащитно състояние. Има няколко причини за това, но най-важна е основната разлика между стопанствата. ДГС Михалково е горско стопанство и дърводобива е основна дейност в него, докато в ДЛС Извора-Девин ловът е основна управленска цел. Поради тази причина в определени площи не се извършват мероприятия с цел осигуряване спокойствие за дивеча (пр. диви кози, сърни).

Процесът по съгласуване на ГСП на ДЛС Извора-Девин все още не е завършил. Поради забавяне в провеждането на обществената поръчка за избор на изпълнител, процесът по изготвянето и съгласуването на плана не може да бъде завършен в

рамките на проекта. Второто лесоустройствено съвещание е планирано за месец септември 2013 г. Предложената мярка за местообитание 9170 Дъбово-габърови гори от типа *Galio-Carpinetum* да се оставят във фаза на старост и без извеждане на сечи е съгласувано с фирмата, изготвяща ГСП и директора на ДЛС. Очаква се да бъде одобрено по време на съвещанието. 37% от това местообитание е определено като гори във фаза на старост с цел подобряване на параметъра възрастова структура.

5.1.6 Дейност 1.6: Представяне на изготвените доклади и препоръки

Докладите и препоръките, които бяха изготвени в дейност 1.5 бяха представени на заинтересованите страни. Докладът по синхронизирането на ГСП на ДГС Михалково с изискванията на Натура 2000 беше представен на второто лесоустройствено съвещание за ДГС Михалково в периода 21-22 август 2012 г. На съвещанието беше представен изготвения проект на ГСП в двете му части – горско и ловно стопанство. Становища от заинтересованите страни бяха представени – положителни или изисквания за малки промени. Външният експерт (д-р Станислав Лазаров, Форест арт ЕООД) представи следвания подход и обясни каква е целта от гледна точка на лесоустройството, пр. какви типове сечи са приемливи за отделните типове горски местообитания, отделяне на гори във фаза на старост и др. По този начин моделния подход, разработен в рамките на проекта беше представен пред по-широка публика.

На национално ниво беше създадена работна група по промените в горското законодателство и изготвянето на Национален стратегически план за горския сектор (НСПГС), в която има и НПО представител: ВВФ Дунавско-Карпатска програма, България. Проведена е среща с представителя на ВВФ – инж. Нели Дончева на 17 януари 2013 г. Бяха представени целта на проекта и постигнатите резултати. Специално внимание беше обърнато на продуктите на проекта. Беше предложено разработения и тестван модел в дейност 1 както и концепцията за мъртвата дървесина (резултат от дейност 2) да се включат в новата наредба за изготвяне на ГСП. Участието на НПО представител в работната група е ценна възможност за популяризиране на резултатите от проекта и концепцията за устойчиво горско стопанство сред горския сектор.

5.2 Дейност 2: Изграждане на местен капацитет за устойчиво управление на горите в Натура 2000 зоните

5.2.1 Дейност 2.1: Провеждане на регионална информационна среща за методите и начините на устойчиво управление на гори и горски ресурси в зони от НАТУРА 2000

Този обучителен семинар се проведе в рамките на два дни на 5 и 6 ноември 2012 г. Темите, които се разглеждаха бяха разделени на три модула: мъртва дървесина, управление на гори в Натура 2000 и горска сертификация в съответствие със Съвета за управление на гори (FSC).

Д-р Аксел Симанк от Германската Федерална Агенция за опазване на природата, в ролята си на научен надзорник на проекта, участва в семинара и допринесе със своя опит. Всеки от модулите включваше принос от България, Германия и Гърция. Лектори

на семинара бяха: д-р Станислав Лазаров и инж. Добромира Димова (България, външни експерти към проекта), инж. Борис Митермайер (Германия, Горска администрация на Бавария), д-р Ник Григориадис (Гърция, Институт по гората) и Пери Куракли (Гърция, Бърдлайф). В семинара участваха над 30 експерти от: ДГС Девин, ДГС Крумовград, ДПС Извора-Девин, ДГС Славейно, ДГС Михалково, ДГС Доспат, ДГС Борино, ДГС Хвойна, ЮЦДП, РДГ Смолян, ДГС Златоград, ДГС Кирково, ДГС Беглика, ДГС Широка поляна, ДГС Триград, ДГС Смилян, ДГС Смолян, ДГС Селище, ДГС Чехльово, ДГС Ардино, ВВФ България, общини Чепеларе и Мадан.

В модула за Натура 2000 беше направено подробно представяне на горските типове местообитания в Приложение I от Директивата за местообитанията и насоки за определяне на БПС. Представен беше моделния обхват за синхронизиране на ГСП с целите на Натура 2000. Специално внимание беше обърнато на модула за мъртвата дървесина в горите. В България тази тема традиционно е била negliжирана и считана за заплаха за горите. Представено беше ръководството „Инвентаризация и управление на мъртвата дървесина в горски екосистеми“, изготвено в рамките на проекта. Електронна версия на ръководството е достъпна на уебсайта на проекта: (http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/Metodi-za-ustoychivo-upravlenie-na-gorite/file.indexdetails.file/menu_id.109/lang.2/).

Посещение на горска кооперация, където концепцията за мъртвата дървесина вече се прилага на практика, беше организирано през втория ден от семинара. Информация за положителната роля на мъртвата дървесина в горската екосистема беше представена от д-р Станислав Лазаров и други експерти. Директорът на ДГС Триград (инж. Захарина Бакларова) също сподели опита си с мъртвата дървесина от последните четири години, в които такава се оставя на територията на стопанството. Експерти от ДГС, които са сертифицирани по стандарта на FSC (оставянето на мъртва дървесина е задължително) също потвърдиха, че запазването на мъртва дървесина не е заплаха. Семинарът помогна да се разбере важноста на мъртвата дървесина за горските екосистеми и да се гледа на нея като на естествен процес, който създава по-здрави гори, а не е заплаха за тяхното състояние. Чрез този обмен на опит, горските експерти станаха по-възприемчиви по отношение на концепцията за мъртвата дървесина.

Всички презентации и материали от семинара са публикувани на уебсайта на проекта: (http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/Methods-for-sustainable-forest-management/file.indexdetails.file/menu_id.109/).

5.2.2 Дейност 2.2: Обучение на горски стопани за разработване на проекти и използване на съществуващите финансови механизми за устойчиво управление на гори

Обучението се проведе на 16 май 2012 г. Експерти от България, Гърция и Германия представиха различните възможности за финансиране със специален фокус върху проекти по програма LIFE+ на ЕС. Фокусът върху програма LIFE+ беше избран защото ДГС в България не са избираеми за повечето други финансиращи програми (като Оперативни програми Околна среда и Конкурентоспособност, INTERREG, др.). Немският експерт д-р Райнхолд Шаал е служител на Министерството по земеделските въпроси и защита на потребителите на Баден-Вюртемберг. Гръцки експерти бяха д-р

Ник Григориадис (Институт по гората) и Ставрос Кехайоглу (Горска служба в Драма). Български експерти бяха инж. Тома Белев (бивш директор на ПП «Витоша») и г-жа Валентина Фиданова (Стерна консулт ЕООД).

Темите представени от българските лектори бяха свързани с допълнителни източници на средства от горите на база екосистемни услуги, които предоставят и възможностите за финансиране от различни мерки на Програмата за развитие на селските райони в България (съ-финансирана от ЕЗФРСР). Д-р Шаал представи концепцията за типове ползвания на горите, прилагана в Баден-Вюртемберг с цел задоволяване различните нужди на обществото и многофункционалността на горите. Основен акцент в неговата презентация беше обърнат върху опита и добрите практики с проекти по програма LIFE и LIFE+ в горския сектор на Баден-Вюртемберг. Д-р Григориадис и г-н Кехайоглу представиха сравнително проучване между естествена гора без човешка намеса (Фракто) и интензивно стопанисвана гора (Елатия). В обучението участваха 22 души от: ДГС Доспат, ДГС Смилян, ДГС Смолян, ДГС Златоград, ДЛС Извора-Девин, ДГС Славейно, ДГС Борино, ЮЦДП, частна горовладелска кооперация „Карагъзовото“, частна горовладелска кооперация „Айдарица-Мандрите“ и НПО „Съюз за алтернативно земеделие в Родопите“.

Темите, представени по време на обучението бяха високо оценени от участниците. Представеният опит от Германия по отношение на проекти по програма LIFE+ беше определен като много полезен, защото този финансов инструмент се счита за важна финансова възможност от ДГС в региона. Представителите на отделните ДГС дадоха положителна оценка и на представените възможности по Програмата за развитие на селските райони в България.

5.2.3 Дейност 2.3: Учебно пътуване в Германия с цел представяне опита в устойчиви горскостопански практики в Натура 2000 зони

Учебното пътуване в Германия се проведе в периода 24-28 септември 2012 г. Шестима участници от институции, които активно участваха в изпълнението на проекта станаха част от него: РДГ Смолян, ЮЦДП, ДГС Триград, ДГС Смилян и ДГС Михалково. Участваха също и двама представители на «Зелени Балкани» и един на «ЕвроНатур».

Основната цел на посещението в Германия беше да се представят практики по устойчиво управление на гори в зони от Натура 2000. Друга цел на пътуването беше обмяна на опит и дискусии. С цел представяне на опит, който да е възможно да се прилага в Родопите беше избран района на планината Шварцвалд.

В програмата бяха включени научни аспекти, примери за добри практики на терен, както и въпроси като регионалното развитие. Посетени бяха различни организации, включително Научния горски център на Баден-Вюртемберг и няколко горски стопанства. Групата посети също така информационния център „Къща на природата“ в природен парк „Южен Шварцвалд“.

След учебното пътуване участниците изразиха положителна обратна информация. Най-интересен за тях беше интегрираният подход, изпълняван в Германия. Участниците бяха впечатлени от мотивацията на горските си колеги да подкрепят опазването на природата и да включват стратегии за това в техните управленски

практики. Положително впечатление направи и сътрудничеството между горския сектор и природозащитните организации, както и участието на обществеността. Концепцията за мъртвата дървесина, която беше представена по време на пътуването беше също много ценна за участниците и бяха обсъдени идеи как да бъде приложен този подход на практика в Родопите. Изключително вдъхновяващо за групата се оказа посещението на информационния център „Къща на природата“. Това изглежда беше иновативна идея за повечето от участниците и те я определиха като много важна концепция за повишаване обществената информираност по темата за значението на горите, както и ролята на горското стопанство. Въпреки всичко това имаше и аспекти, които бяха стряскащи за участниците – повечето от тях определиха ползванията в немските гори като твърде интензивни. В допълнение контрола на лова и едрите хищници в Германия се оказа доста по-различно от това в Родопите.

5.2.4 Дейност 2.4: Въвжеждане на обозначения за биотопните дървета

Тази дейност беше развита по време на процеса на изпълнение на проекта заедно с ЮЦДП и РДГ Смолян. Нуждата от обозначаване на биотопни дървета⁵ беше определена по време на изпълнението на проекта от участващите институции и експерти. Беше решено, че ще е от полза да се изпълни такава дейност пилотно.

В рамките на дейността се проведеха редица стъпки за подобряване познанията на лесниците в региона по отношение функциите на биотопните дървета и беше разработена и въведена процедура по означаване на тези дървета на терен. Решението да се изготви и въведе специален знак беше основано на възприятието, че обозначаването на биотопните дървета със силует на кълвач, ще покаже по-комплексен подход към горското стопанство, който не е базиран само на икономически цели, но на комбинация от различните функции на горите. По този начин ще се допринесе и за положителния имидж на горския сектор, особено в район какъвто е Родопите, където има традиционни туристически маршрути. Кълвачът беше избран, защото е лесно разпознаваем като съюзник от лесниците поради факта, че се храни с насекоми и ларви, които причиняват щети по гората.

Съгласувано беше с ЮЦДП и РДГ Смолян обозначаването да се въведе пилотно в избрани ДГС през 2013 г. Дванадесет ДГС от четирите различни области, попадащи в обхвата на ЮЦДП ще участват в пилотното обозначение: ДГС Доспат, ДГС Триград, ДГС Смолян, ДГС Смилян и ДГС Широка лъка в Смолянска област; ДГС Асеновград и ДГС Карлово в Пловдивска област; ДГС Ардино и ДГС Кирково в Кърджалийска област; и ДГС Ракитово, ДГС Родопи и ДГС Широка поляна в Пазарджишка област. Подбрани са основно горски стопанства, които са сертифицирани или са в процес на сертификация по системата на FSC, защото обозначаването и запазването на биотопни дървета се счита за добавена стойност при сертифицирането.

---

⁵ Решено беше да се ползва термина „биотопни дървета“ тъй като беше възприет като подходящ поради следните причини: терминът хабита не е възприет официално в българския език, а терминът “wildlife trees” няма подходящ превод. От друга страна биотоп е термин, който е възприет и се ползва в българския език и се разбира лесно от горските служители.

В рамките на тази дейност се извърши следното: разработване на критерии за определяне на биотопни дървета и издаване на брошура, две обучения за определяне и обозначаване на биотопни дървета и изготвяне и предоставяне на шаблони със силуета на кълвач. Целевата група по време на обученията бяха експертите, които участват в горското маркиране. Те ще въведат обозначаването на биотопните дървета в конвенционалните си дейности по маркиране през лятото (от юни до август 2013).

По време на процеса, ЮЦДП демонстрира отвореност и ангажираност за последващо развитие на процедурата по определяне и обозначаване и вероятно ще я въведе официално за всички териториални поделения. На база събрания опит от пилотното прилагане тази година ще се направят корекции при нужда.

Копия от брошурата за определяне и обозначаване на биотопните дървета беше разпространена във всички ДГС в Смолянски регион и повечето от ДГС под юрисдикцията на ЮЦДП, като е достъпна и в електронен вариант на: [\(http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/Metodi-za-ustoychivo-upravlenie-na-gorite/file.indexdetails.file/menu_id.109/lang.2/\)](http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/Metodi-za-ustoychivo-upravlenie-na-gorite/file.indexdetails.file/menu_id.109/lang.2/).

5.3 Дейност 3: Създаване на гражданска структура за управление на ТЗО „Циганско градище”

5.3.1 Дейност 3.1: Анализ на местните заинтересовани страни и изготвяне на детайлен списък с координати на техни представители

ТЗО „Циганско градище” попада на териториите на общините Рудозем, Мадан, Смолян и Златоград. Поради факта, че по-голямата част от територия е горски площи, ДГС Златоград и ДГС Смилян са много важни заинтересовани страни. Населените места в района са малко и предимно малки села. След горското стопанство, рудодобива е следващият най-важен отрасъл в района. Според Стандартния формуляр за данни (СФД)⁶, следните институции имат отношение към управлението на ТЗО „Циганско градище”:

- РИОСВ Смолян
- БД Източнобеломорски район, Пловдив
- Община Смолян
- Община Рудозем
- Община Мадан
- Община Златоград
- Областна администрация Смолян
- РДГ Смолян
- ДГС Златоград

---

⁶ Стандартния формуляр за данни (СФД) е разработен да предоставя информация за отделните СЗЗ и ТЗО. В него се описват подробности за зоната като код (име, площ, др.), разположение на зоната, кратко описание на важността на зоната, уязвимост, състояние на защита, цели за управление и опазване. Освен задължителната информация може допълнително да се включи и допълнителна. Важна част е информацията за типовете местообитания и видовете, които се срещат в зоната.

- ДГС Смилян
- ЮЦДП

Изготвен беше подробен анализ на заинтересованите страни. Оказа се, че някои заинтересовани страни, които са важни за процеса и допринесоха в голяма степен към него, не бяха описани в СФД за зоната. По време на изпълнението на проекта и на база индивидуални и общи срещи бяха идентифицирани следните допълнителни заинтересовани страни: НПО „Съвет по туризма Рудозем“, фирма „Рудметал“, Гранична полиция Смолян, Регионален исторически музей Смолян, Етнографски комплекс Златоград, НПО „Център за местно развитие Златоград“.

Анализът на заинтересованите страни е достъпен на уебсайта на проекта: http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/Zashtitena-zona-Tsigansko-gradishte-/file.indexdetails.file/menu_id.136/lang.2/.

5.3.2 Дейност 3.2: Провеждане на индивидуални работни срещи с представители на местните заинтересовани страни

По време на проекта бяха организирани над 30 индивидуални срещи с местни заинтересовани страни. Индивидуалните срещи бяха важна част от процеса по създаване на гражданската структура. Те позволиха подробно представяне на Натура 2000 на множество заинтересовани страни с цел изясняване на различни аспекти, като общите цели на Натура 2000, предизвикателства и възможности, ограничения и др. Индивидуалните срещи дадоха възможност и за по-лесна и открита комуникация със заинтересованите страни тъй като често по-големите групи причиняват неудобство у участниците за открито споделяне на притеснения и мнения. Най-важните позитивни аспекти за гражданската група за подпомагане управлението на ТЗО „Циганско градище“ бяха възможностите, които предлага Натура 2000, пр. развитие на еко-туризъм.

Фасилитаторът, който беше нает за процеса (г-н Стоян Йотов от НПО „Природа назаем“) взе активно участие във всички общи работни срещи и повечето от индивидуалните срещи с цел разяснение за важноста на участието на местните заинтересовани страни за успешното изпълнение на Натура 2000. Обширните му знания по темата съчетани с отличните му комуникационни умения бяха от голяма полза за успешното провеждане на този процес.

5.3.3 Дейност 3.3: Провеждане на процес за институционализиране на гражданска структура за управление на ТЗО «Циганско градище»

Съвместни работни срещи

Процесът включваше серия от три съвместни работни срещи с участието на идентифицираните заинтересовани страни. По време на всяка от тях бяха разглеждани и дискутирани различни аспекти на Натура 2000 и конкретно за ТЗО „Циганско градище“. Териториалния обхват беше отразен във факта, че срещите се проведеха в трите общински центъра – Мадан, Рудозем и Златоград. По този начин беше следван подход на равнопоставеност. Г-н Стоян Йотов като фасилитатор на

процеса участва активно в подготовката на програмите и дискусиите по време на срещите.

Първата обща работна среща със заинтересованите страни се проведе на 26 април 2012 г. в гр. Рудозем. Домакин на срещата беше Община Рудозем и официално беше открита от кмета на Рудозем (г-н Румен Пехливанов). В срещата участваха представители на НПО от Рудозем, община Мадан, ДГС Златоград и ДГС Смилян, областна администрация Смолян, община Златоград, НПО от Златоград, ловна дружинка и др. Тъй като това беше първа съвместна среща тя беше с по-информативно съдържание по общи въпроси свързани с Натура 2000. Темите, които бяха представени включваха:

- общо представяне на проекта,
- финансиращи организации,
- Натура 2000 като цяло,
- причини за избор на ТЗО „Циганско градище”,
- Инициативата Европейски Зелен Пояс,
- връзка със защитените територии по националното законодателство,
- възможност за участие на различни местни заинтересовани страни в планирането и последващо управление на защитената зона.

Втората съвместна работна среща се проведе на 4 юли 2012 г. в община Мадан. Фокусът на срещата беше насочен към различни аспекти свързани директно с ТЗО „Циганско градище”, като предизвикателства, дейности насочени към опазването и създаване на партньорства между различните заинтересовани страни. Проведени бяха дискусии в малки работни групи с отделни фасилитатори и обобщените резултати от всяка група бяха представени. В заключителната сесия бяха синтезирани резултатите от всяка работна група. Участниците в срещата бяха почти същите, които участваха и в първата среща, като по този начин се осигури висока степен на приемственост в рамките на процеса.

На третата обща работна среща в Златоград на 17 октомври 2012 г. участва експерт от Германия, който сподели своя опит в управлението на Натура 2000 зона от гражданска група. В лицето на г-н Карстен Бургграф от „Местна група за действие Швартау-Швентин” от провинция Шлезвиг-Холщайн в Северна Германия беше открит подходящ и отзивчив експерт. Преди общата среща бяха проведени няколко индивидуални срещи с местни заинтересовани страни, които участваха в процеса, като по този начин Карстен Бургграф успя да придобие по-пълна представа за ситуацията в региона. На база този опит, г-н Бургграф успя да направи своя принос и препоръки възможно най-подходящи за обстоятелствата в региона.

Подходът на „Местна група за действие Швартау-Швентин”, който беше представен от г-н Бургграф беше отдолу-нагоре и включва широко участие на различни заинтересовани страни. Въпреки географските различия, процеса беше сходен с процеса изпълняван в рамките на проекта. Една съществена разлика беше подкрепата на компетентния орган (Министерство на околната среда) за активното включване на местните заинтересовани страни в планирането на управлението и създаването на местни групи за действие за тази цел. Основната препоръка към местните

заинтересовани страни от ТЗО „Циганско градище“ беше да изградят възможно най-широко обединение с цел осигуряване на подкрепа за инициативата.

Официалната форма на гражданската структура беше втората важна тема, която се дискутира на третата обща среща. Тя беше представена от юридическия консултант (адв. Венцислав Енев). Неговата задача беше да разгледа и представи различните форми за организиране и създаване на гражданска структура. По време на процеса беше решено, че гражданската структура, която ще се образува ще бъде официално регистрирано НПО. Заинтересованите страни избраха тази форма, защото е официална организация и може да ги представя официално в процеса на планиране на управлението. Нужните стъпки за регистриране на НПО бяха представени от юридическия консултант. В допълнение фасилитаторът г-н Йотов представи възможни източници за финансиране на НПО.

Създаване на НПО „Инициатива Циганско градище“

Процесът беше завършен с учредяването на НПО „Инициатива Циганско градище“. Учредителното събрание се проведе в Рудозем на 30 ноември 2012 г. Новата организация беше официално регистрирана в Смолянски Окръжен съд с решение №4/07.02.2013 г. Учредителите са десет души представляващи различни институции: НПО за опазване на природата, младежки инициативи, местни традиции и туризъм; бизнес в сферата на рудодобива и туризма; общински съветници. Избран беше Управителен съвет в състав от трима души: г-жа Лиляна Андреева, журналист от Златоград, г-н Илия Йочев от фирма „Рудметал“ и г-н Брахим Чернаев, общински съветник и председател на НПО „Съвет по туризъм Рудозем“. Последния беше избран за председател на НПО „Инициатива Циганско градище“.

Основните цели на новото НПО обхващат опазване на природата и устойчиво развитие на национално и международно ниво; повишаване на обществената осведоменост и екологично образование; подкрепа за национални, обществени, научни, икономически и други институции, организации и граждани в работата им по опазване на видове и местообитания. Целите са формулирани по-широко, така че НПО да има по-голям обхват на действие. Това ще осигури и повече възможности за финансиране на дейностите. Освен това целите са директно свързани с целите на Натура 2000. Средствата за постигане на набеязаните цели включват разработването и изпълнението на проекти, кампании за обществена осведоменост, изготвяне на план за управление на ТЗО „Циганско градище“, участие в теренни проучвания и планиране и изпълнение на мерки за опазване на редки видове.

5.4 Дейност 4: Публичност на проекта

Популяризирането на проекта започна от самото му начало и продължи през целия период на изпълнението му. С цел разпространение на информацията беше създадена база данни с контакти на заинтересованите страни. Подробно резюме на проекта беше разпратено до всички заинтересованите страни с цел информирането им за отделните стъпки по изпълнението. По този начин беше гарантирано високо ниво на прозрачност по отношение на проекта и неговите цели.

Начална работна среща по проекта беше проведена на 4 ноември 2011 г. в Смолян. Общо 25 участници посетиха събитието. Сред тях бяха представители на ДГС, общински и държавни органи, РИОСВ, НПО и др. Програмата включваше подробно представяне на дейностите по проекта и напредъка постигнат до момента. Участниците бяха информирани за ролята на отделните партньори по отделните дейности. Поради факта, че проектната територия е част от Балканския Зелен Пояс беше обърнато специално внимание на инициативата Европейски Зелен Пояс. За да се получи информация за очакванията на заинтересованите страни, техните нужди и мнения по темите на проекта (устойчиви горскостопански практики, съвместно управление на зони от Натура 2000, нужди от изграждане на капацитети, др.) беше разработен специализирана форма за обратна информация, които бяха предоставени на всички участници. Данните от попълнените форми показаха положителна оценка от страна на участниците. Основните очаквания бяха свързани с предоставяне на информация за развитието на проектните дейности и интерес към немския опит в интегрирането на Натура 2000 и горското стопанство.

С цел подобряване на обществената информираност за напредъка по проекта беше разработен уебсайт, на който бяха публикувани новини за изпълнението на дейностите по проекта, както и множество източници на информация. Уебсайта е част от главния уебсайт на СНЦ „Зелени Балкани“. Отделните му секции предоставят информация за различните дейности. Материали от семинарите и обученията също са публикувани на уебсайта. Полезна информация за ТЗО „Циганско градище“ като карта, СФД и цели за опазване също са достъпни за всички заинтересовани страни.
http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/file.index.file/lang.2/.

Събитията в рамките на проекта бяха отразявани и от местни медии. Последната обща работна среща от процеса за създаване на гражданска структура за подпомагане управлението на ТЗО „Циганско градище“, която се проведе в Златоград беше отразена от местна телевизия.

В периодите 28 март до 1 април 2012 г. и 20 до 24 март 2013 г., СНЦ „Зелени Балкани“ участва на изложението „Природа, Лов и Риболов“ в Международен панаир Пловдив, където сред представените беше и този проект.

Заклучителната работна среща по проекта се проведе на 22 април 2013 г. в Смолян. Основната цел беше да се представят продуктите на проекта от отделните дейности. Предпоставките за проекта бяха разяснени от ръководителя Димитър Попов, както и структурата и целите на проекта. Външният експерт д-р Станислав Лазаров представи резултатите от синхронизирането на ГСП на ДГС Михалково и ДЛС Извора-Девин (дейност 1) и пилотната дейност по обозначаване на биотопни дървета (дейност 2.4). Г-н Стоян Йотов представи процеса за ТЗО „Циганско градище“ (дейност 3). Информация за развитието на инициативата Европейски Зелен Пояс беше предоставена от Анне Катрин Хайнрихс от „ЕвроНатур“. Срещата беше закрыта с дискусия върху впечатленията от проекта и бъдещи нужди. Участниците заявиха желание за изготвяне на проект по програма LIFE+, вдъхновен от учебното пътуване в Германия и обучението за финансовите възможности за устойчиво управление на горите.

В рамките на проекта бяха изготвени и отпечатани три брошури. Всички те са на български език. Първата е посветена на инвентаризацията на мъртва дървесина, втората е за определяне и запазване на биотопните дървета и третата представя резултатите от проекта в обобщено издание.

Продуктите на проекта бяха разпространени сред различните заинтересовани страни на заключителната среща, както и при участие в други събития като среща на природните паркове в България и среща за изготвянето на Национална Приоритетна Рамка за действие по Натура 2000.

5.5 Дейност 5: Управление на проекта

Проектът се изпълни съвместно от фондация „ЕвроНатур“ (Германия) и СНЦ „Зелени Балкани“ (България). Екипът на проекта от страна на „Зелени Балкани“ включваше трима души: Димитър Попов (ръководител), Даниела Попова-Тодорова (координатор) и Нели Арабаджиева (технически сътрудник). Допълнително бяха наети няколко външни експерти: инж. Добромира Петрова и д-р Станислав Лазаров (Форест Арт ЕООД) за дейност 1 и г-н Стоян Йотов от НПО „Природа назаем“ за дейност 3. Редовно бяха провеждани срещи на българския екип за планиране и подготовка на изпълнението на проектните дейности. Разглеждани бяха различните дейности на проекта и бяха разпределяни задачи между екипа на проекта. „ЕвроНатур“ бяха отговорни за цялостното проектно и финансово управление (вкл. изготвяне на отчети). „ЕвроНатур“ имаха отговорност и по съгласуване изпълнението на проекта с научния надзорник от BfN и координатора от UBA. В допълнение „ЕвроНатур“ имаха отговорности и по изпълнението на дейност 2 (пр. организиране на учебното пътуване, подготовка на програмите на учебните семинари, осигуряване на лектори от Германия и Гърция).

6 Оценка на проекта и неговите резултатите от целевите групи

Проектът включи следните целеви групи:

- служители на РДГ Смолян,
- лесничей от ДГС и ДЛС в Смолянска област,
- представители на ИАГ,
- представители на ЮЦДП,
- частни собственици на гори,
- фирми, изготвящи ГСП за ДГС и ДЛС в Смолянска област,
- експерти от РИОСВ Смолян,
- представители на общински администрации в Смолянска област,
- местния бизнес,
- представители на местни НПО и граждански сдружения.

Представители на всички целеви групи участваха в различните дейности по проекта. Осигурено беше високо ниво на приемственост тъй като едни и същи заинтересовани страни участваха в семинарите по дейност 2, а също така бяха въввлечени и в процесите по дейности 1 и 3.

По време на всички събития на проекта (начална среща, съвместни работни срещи по дейност 3.3, обучителни семинари по дейност 2) на участниците беше предоставена възможност да изразят своите впечатления чрез въпросници за обратна информация. Цялостната оценка на дейностите по проекта от целевите групи беше много добра.

Резултатите от дейност 1 бяха оценени високо от горските експерти от ДГС Михалково и ДПС Извора-Девин. Много добър диалог и сътрудничество бяха постигнати с фирмата, изготвяща двата ГСП. Експертите на фирмата оказаха голяма подкрепа по време на прегледа на ГСП и направените предложения от външния експерт по горите бяха посрещнати с разбиране и включени в ГСП. Постигнатите резултати по синхронизирането на ГСП бяха оценени и подкрепени и от ИАГ.

Обученията, организирани по дейност 2 бяха посрещнати от горските експерти в региона – частни и държавни – с желание за участие. Като изключително полезен беше оценен от участниците, семинара за устойчиви горскостопански практики в Натура 2000. Лекторите се ползват с високото уважение на горския сектор и повечето от участниците бяха работили с тях и преди. За българските горски експерти това беше добра и ценна възможност да научат повече за дейностите на своите колеги от Германия и Гърция. Като най-важни резултати от семинара бяха определени преосмислянето на концепцията за мъртвата дървесина в горите и изискванията на Натура 2000 в горските територии. Мнозина от участниците заявиха висок интерес към темата за горската сертификация по системата на FSC тъй като към момента броя на сертифицираните горски стопанства в България е много нисък. Това се счита за сериозна спънка за сектора, защото ограничава конкурентоспособността с други страни като например Румъния, където горската сертификация по системата на FSC се прилага широко.

Учебното пътуване до Германия също беше оценено като много полезно от горските експерти от Смолянска област. Като сериозен пропуск за българския горски сектор беше определена липсата на комуникация с обществото – екологично образование и интерпретация на горскостопанските дейности. Този пропуск трябва да бъде запълнен в близко бъдеще, тъй като е от огромна важност за прилагането на Натура 2000 в горите, особено за региони като Родопите, в които горското стопанство е основен поминък.

Пилотната дейност по определяне и обозначаване на биотопни дървета беше високо оценена от научната общност като важна стъпка в посока осигуряване на дългосрочно опазване на биоразнообразието в горите. Общото мнение беше, че тази инициатива трябва да бъде официализирана на национално ниво и много от експертите, които работят основно в други региони на страната изразиха благородна завист към ДГС, в които беше въведена пилотно тази добра инициатива. Ако въвеждането и популяризирането на тази дейност се утвърдят успешно, тя би могло да се включи в националното законодателство.

Процесът, изпълнен като част от дейност 3, беше посрещнат с разбиране и подкрепа от страна на заинтересованите страни и учредяването на НПО показва успешното провеждане на процеса. Сериозно постижение беше осигурената подкрепа от община Рудозем и фирма Рудметал. Това е показател, че информираността за значението на

Натура 2000 се е повишила и съответните заинтересовани страни са убедени за нейната значимост.

РДГ Смолян описва проекта като важен „международен опит и добро сътрудничество с НПО“ в статия, представяща институцията в списание ГОРА.

7 Оценка на проекта и неговите резултати от изпълнителите

В проекта бяха включени дейности по консултации, обучения, обмяна на добри практики, разработване на моделен подход и изпълнение на практически мерки на терен. Този набор от допълващи се дейности се оказва изключително ефективен и ценен.

Всички планирани дейности бяха изпълнени, включително определените индикатори за отделните поддейности. Беше възможно даже разработването и успешното изпълнение на допълнителна дейност. Изключително положителен резултат е, че екипа на проекта успя да реагира на идентифицирана нужда в течение на изпълнението на проекта и да предостави консултации по отношение на определянето и обозначаването на биотопни дървета.

Изключително положителен е факта, че дейностите, изпълнени в този проект имаха моделен характер и за други региони. Чрез активната ангажираност на партньорите по проекта и участващите експерти бяха разработени добри практики, които вече имат влияние и извън първоначалната територия на проекта.

Тъй като територията на проекта е част от Европейския Зелен Пояс, резултатите от проекта са и важен принос за опазването и устойчивото развитие на Европейския Зелен Пояс.

7.1 Подробна оценка на проектните резултати

7.1.1 Дейност 1: Адаптиране на дейностите в горскостопанските планове в Смолянски регион с целите на Натура 2000

В рамките на проекта бяха изготвени ГСП на ДГС Михалково и ДЛС Извора-Девин, в които са интегрирани целите на опазване на съответните Натура 2000 зони. С това беше разработен моделен подход, който може да бъде прилаган и в други региона на България. Чрез постоянното популяризиране на проекта и тясното сътрудничество и координация с различни институции на различни нива, резултатите от проекта бяха успешно разпространени.

Разработването на модел за адаптиране на ГСП с природозащитните цели на Натура 2000 беше чудесна възможност за съвместна работа на отделните заинтересовани страни и подобряване на сътрудничеството между тях. Също така това беше и възможност за информирането им относно важността на Натура 2000 и подходите за прилагането и в горския сектор.

Цялостния процес при изпълнението на тази дейност беше изключително успешен. До голяма степен това се дължи и на привлечените експерти и разбирането, проявено от фирмата, изготвяща двата ГСП. Подкрепата, оказана от РДГ Смолян и различните ДГС и ДЛС по време на съвместните срещи и по време на целия процес също беше важен фактор за успешното изпълнение на дейността. Предложението за включване на разработения подход в официалното законодателство за изготвяне на ГСП е голямо постижение. Ако предложението бъде одобрено, това ще бъде голяма стъпка напред към дългосрочно опазване на горите в Натура 2000 в България.

7.1.2 Дейност 2: Изграждане на местен капацитет за устойчиво управление на горите в Натура 2000 зоните

Обмяната на опит между отделните административни нива както и приноса на експертите от Гърция и Германия по време на семинарите и учебното пътуване в Германия допринесоха за повишаване знанията за устойчиво стопанисване на гори с акцент върху специфичните изисквания на Натура 2000. За всички участници това беше ценна възможност за разширяване на кръгозора и запознаване с различни подходи, като в това число трябва да се включат и експертите от Гърция и Германия, които имаха възможност да допринесат към проекта.

Двата обучителни семинара по темите устойчиво горско стопанство в Натура 2000 и финансови възможности бяха успешно проведени. В двата семинара участваха лектори от Германия и Гърция, което беше ценен трансфер на добри практики и обмяна на опит.

Учебното пътуване до Германия също беше успешно. Участниците от Смолянска област бяха силно мотивирани и чрез тяхното участие в целия процес беше осигурено високо ниво на приемственост. Учебното пътуване включи посещения на различни институции, представящи теоретични, научни и практически подходи и опит по отношение управлението на гори в зони от Натура 2000. Обмяната на опит беше оценена високо както от българските участници така и от немските институции.

Ръководството за управление на мъртвата дървесина, което беше изготвено в рамките на тази дейност беше високо оценено както от практикуващите горски експерти, така и от научната общност (пр. Институт за гората, Лесотехнически университет София).

В допълнение беше изпълнена и пилотна дейност по обозначаване на биотопни дървета. Тази допълнителна дейност може да се счита за много успешна защото доведе до практическо изпълнение на терен и има дълготрайни резултати. Най-впечатляващо е, че тази дейност се изпълни на практика не само в Смолянска област, но и в други области. Изготвената и отпечатана брошура за определяне на биотопни дървета е важен ресурс, който е изключително ценен и след приключването на проекта.

7.1.3 Дейност 3: Създаване на гражданска структура за управление на ТЗО „Циганско градище”

НПО „Инициатива Циганско градище” беше създадено през ноември 2012 г. Процесът по създаването му беше много успешен. Местното население беше подробно

информирано относно Натура 2000 и нейните цели. Това значително помогна за изясняване на разбирането сред местните хора и създаде възприемане и доверие към Натура 2000. Хората, които участваха активно в процеса имат вече по-добро разбиране относно техните възможности да допринесат за управлението на зоната от Натура 2000. Проектът допринесе за по-добро разбиране и подкрепи положителното и отворено възприемане на Натура 2000. Това на свой ред ще доведе до успешното изпълнение на Натура 2000 в дългосрочен план.

Опитът от Шлезвиг-Холщайн, представен от немския експерт се оказва полезен за Смолянска област. Въпреки че все още не е ясно как ще работи в бъдеще създадената организация беше представен приложим и работещ пример, който показва, че е възможно успешното участие на местното население и различните заинтересовани страни в планирането на управлението на зони от Натура 2000.

8 Мерки за осигуряване на устойчивост на проекта

През цялото време на проекта, в изпълнението му бяха активно въвлечени широко разнообразие от заинтересовани страни. Всички проектни дейности бяха изпълнени на база активен и конструктивен диалог на всички нива на интереси. Това значително подкрепи дългосрочната устойчивост на проекта и неговите резултати.

По време на изпълнението на проекта бяха провеждани консултации и дискусии по темата за адаптиране на ГСП с целите на Натура 2000 с редица национални експерти: Георги Гогушев (експерт стопанисване, РДГ Благоевград), Александър Дунчев (горски експерт във ВВФ България), Евгени Цавков (главен асистент дендрология в Лесотехнически университет, София), Мариус Димитров (доцент фитоценология в Лесотехнически университет, София); Мартин Борисов (главен асистент лесовъдства, Лесотехнически университет, София), Цветан Златанов (доцент лесовъдство в Института по гората към БАН), Георги Хинков (доцент лесовъдство в Института по гората към БАН). Тези експерти представляват научната основа на горското стопанство в България и много от тях преподават или обучават експертите в горския сектор в страната.

Пилотната дейност по определяне и обозначаване на биотопни дървета с цел запазването им получи широка положителна подкрепа от цялата природозащитна и научна общност. Тази пилотна дейност, която се осъществи благодарение на активната подкрепа на ЮЦДП е голяма стъпка към устойчивото горско стопанство в региона. Този пример за добра практика вероятно ще бъде въведен във всички гори, стопанисвани от ЮЦДП (около една шеста от територията на България) и може да бъде приложен и в други регион отвъд територията на ЮЦДП.

Новосъздаденото НПО „Инициатива Циганско градище“ е важна предпоставка за бъдещото устойчиво управление на зоната. Подкрепата от местна фирма и община е от голяма важност с цел осигуряване на устойчивост. Официалното обявяване на ТЗО в България е важна стъпка, която трябва да направи МОСВ. Надяваме се, че след приключване на големия проект за картиране на Натура 2000, това ще е следващата стъпка в процеса по изпълнение на Натура 2000 в България.

Резултатите от проекта бяха представени на дирекциите на природните паркове. По време на национална среща, организирана от Асоциация на Парковете в България, външните експерти към проекта представиха иновативните проектни дейности и резултати, както и съответните публикации (ръководство за управление на мъртва дървесина, брошура за определяне и обозначаване на биотопните дървета). Брошурата за проекта, съдържаща резултатите от проекта също беше разпространена сред широк кръг заинтересовани страни.

Участието на НПО представител в работната група за изготвяне на промени по законодателството в горския сектор и НСПГС беше ценна възможност на национално ниво да бъдат разпространени резултатите от проекта и да се популяризира концепцията за устойчиви горски практики сред горския сектор. В България основно НПО популяризират устойчивите горскостопански практики. В случая с работната група за изготвяне на промени по законодателството в горския сектор и НСПГС, сътрудничеството на НПО е от голямо значение за развитието на процеса и превръщането му в законова рамка, която интегрира природозащитните цели на Натура 2000 в планирането на горскостопански дейности.

Проектните дейности привлякоха и международно внимание и могат да послужат като добър пример за управление на гори на ниво ЕС. Европейската комисия стартира процес (съвместно между ГД „Околна среда“ и ГД „Земеделие и развитие на селските райони“) за изготвяне на ръководство за горско стопанство и Натура 2000, който се координира от избрания изпълнител – консорциум Екосистеми ООД и Група N2k. По време на работни срещи на заинтересованите страни, от страните-членки беше поискано да предоставят подходящи примери за добри практики. Немски и полски експерти предложиха опита от настоящия проект в Смолянска област да бъде включен като пример в бъдещия документ с насоки на ЕС.

Важен инструмент за представяне на проекта и неговите резултати бяха изготвените публикации и ръководства. Те значително допринесоха за неговата устойчивост. Всички продукти от проекта бяха високо оценени от заинтересованите страни и натрупаният опит беше споделян на различни нива. Представителя на НПО в работната група за изготвяне на промени по законодателството в горския сектор и НСПГС ползва разработения и тестван подход за синхронизиране на ГСП с целите на Натура 2000 и концепцията за управлението на мъртвата дървесина в предложените изготвени към стратегията.

Разработеното ръководство „Инвентаризация и управление на мъртвата дървесина в горските екосистеми“ беше посрещнато с голямо разбиране и беше високо оценено от експертите в горския сектор, включително научните институции по горите. Проектната брошура, която събира в себе си всички продукти от проекта – ръководства и насоки – ще бъде полезен инструмент за всички експерти в структурите по опазване на природата и горския сектор и ще бъде важна подкрепа за интегрирането на изискванията на Натура 2000 в ГСП.

9 СНИМКИ

Участие във второ лесоустройствено съвещание за ДГС Михалково (Дейност 1)

Обучителен семинар за методите и начините на устойчиво управление на гори и горски ресурси в зони от НАТУРА 2000 (Дейност 2.1)

Обучение на горски стопани за разработване на проекти и използване на съществуващите финансови механизми за устойчиво управление на гори (Дейност 2.2)

Учебно пътуване в Шварцвалд (Дейност 2.3)

Учебно пътуване в Шварцвалд (Дейност 2.3)

Пейзажи от ТЗО "Циганско градище" (Дейност 3)

Индивидуални работни срещи със заинтересованите страни в ТЗО "Циганско градище" (Дейност 3.2)

Съвместни работни срещи на заинтересованите страни в ТЗО "Циганско градище" (Дейност 3.3)

Заклучителна работна среща (Дейност 4)

10 Продукти на проекта

С. Лазаров (2013): Определяне и запазване на дървета важни за биоразнообразието – биотопни дървета *(на български)*

С. Лазаров, Д. Петрова и С. Лазарова (2012): Инвентаризация и управление на мъртвата дървесина в горски екосистеми *(на български)*

С. Лазаров, Д. Петрова, С. Лазарова и Д. Попова-Тодорова (2013): Изграждане на капацитет за устойчиво управление на горите в зоните от Натура 2000 в област Смолян. *(на български)*

Трите публикации са достъпни в ел. вариант на:

http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/Metodi-za-ustoychivo-upravlenie-na-gorite/file.indexdetails.file/menu_id.109/lang.2/

11 Допълнителна информация

Уебсайт на проекта:

http://greenbalkans.org/natura2000/smolyan_project/file.index.file/lang.2/

Връзки към институции отговорни за Натура 2000 и горското стопанство в България и Смолянска област

Изпълнителна Агенция по околна среда <http://eea.government.bg/>

Изпълнителна Агенция по горите <http://www.nug.bg/>

Министерство на околната среда
и водите <http://www.moew.government.bg/>

Регионална Дирекция по горите
Смолян <http://www.smolian.iag.bg/>

Регионална инспекция по околна
среда и води Смолян <http://www.riewsm-bg.eu/>

ДГС Михалково <http://dgsmihalkovo.ucdp-smolian.com/>

ДГС Смилян <http://dgssmilian.ucdp-smolian.com/>

ДГС Златоград <http://dgszlatograd.ucdp-smolian.com/>

ДЛС Извора-Девин <http://dlsizvora.ucdp-smolian.com/>

Южноцентрално Държавно Предприятие <http://ucdp-smolian.com/>

12 Списък на съкращенията

БПС	Благоприятно природозащитно състояние
ВВФ	ВВФ Дунавско-Карпатска програма, България
ГСП	Горскостопански план
ДГС	Държавно горско стопанство
ДЛС	Държавно ловно стопанство
ДНП	Дирекция на национален парк
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕС	Европейски съюз
ЕТИС	Експертен технико-икономически съвет
ИАГ	Изпълнителна Агенция по горите
ИАОС	Изпълнителна Агенция по околна среда
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НПО	Неправителствена организация
НСПГС	Национален стратегически план за горския сектор
ОС	Оценка за съвместимост на план, програма или проект с целите на Натура 2000
ПРД	Приоритетна рамка за действие по Натура 2000
ПУДООС	Предприятие за управление дейностите по опазване на околната среда
РДГ	Регионална дирекция по горите
РИОСВ	Регионална инспекция по околна среда и води
СЗЗ	Специални защитени зони по Директивата за птиците
СФД	Стандартен формуляр за данни за Натура 2000 зона
ТЗО	Територия от значение за общността по Директивата за местообитанията
ЮЦДП	Южноцентрално Държавно Предприятие
BfN	Германска Федерална Агенция за опазване на природата
FSC	Съвет за управление на гори
UBA	Германска Федерална Агенция по Околна среда